

S.E. Finer, Vernon Bogdanor and Bernard Rudden (1995): *Comparing Constitutions*. Clarendon Press, Oxford. 395 s.

Vuonna 1979 professori S.E. Finer julkaisi teoksen *Five Constitutions*, joka sisälsi neljän maan perustuslakitekstit (Yhdysvallat, Saksan liittotasavalta, Ranska ja Neuvostoliitto) sekä Ison-Britannian kirjoittamatonta valtiosääntöä koskevan luvun. Finerin teos oli tarkoitettu lähinnä käsikirjaksi moderneja valtiosääntöjä tutkiville, joille se tarjosi ajan tasalla olevat englanninkieliset säädöstekstit. Tuosta kirjasta ei koskaan otettu uusia painoksia, minkä lisäksi Saksan perustuslakia on muutettu vuonna 1990 Saksan yhdyntässä. Myös Ranskan perustuslaki on kokenut muutoksia. Muutoksen suhteen ääripää muodostuvat Yhdysvalloista, jossa erittäin iäkäs perustuslaki ei ole kokenut huomattavia tekstuaalisia muutoksia juuri lainkaan, ja toisaalta Venäjältä, jossa kokonaan uusi perustuslaki tuli voimaan vuonna 1993 kansanäänestyksen jälkeen. Poliitikan tutkija Vernon Bogdanor ja vertaileva oikeustieteilijä Bernard Rudden ovat nyt saattaneen ajan tasalle ja kirjoit-

taneet uudelleen Finerin teoksen ja tehneet siihen yhden huomattavan rakenteellisen lisäyksen. Tuo lisäys koskee Euroopan yhteisöä ja unionia (seur. lyh. EU), joiden perussopimukset on liitetty *Comparing Constitutions* -teokseen. Kirjoittajat myöntävät, että EU:n perussopimukset eivät muodosta varsinaista valtiosääntöä mutta katsovat samalla, että tuollaiset sopimukset mahdollistavat Euroopan Yhdysvaltojen alioasteella olevan muodostumisen tarkastelun.

Ennen käsikirjaksi tarkoitun teoksen varsinaista ydin sisältöä eli säädöstekstejä tarkastellaan valtiosääntöihin liittyviä yleisiä kysymyksiä. Valtiosääntö/perustuslaki määritellään konventionaalisesti normikodifikaatioksi, jonka tarkoitus on säännellä valtiollisen vallan jakautumista, toimintoja ja velvollisuuksia eri valtion viranomaisten kesken sekä määritellä niiden viranomaisten ja yleisön välinen suhde. Kysymykseen siitä, onko kodifioituilla valtiosäännöillä ylipäänsä merkitystä vai ei, kirjoittajat ottavat myönteisen kannan. Heidän mukaansa ei sen kummempin Yhdysvalloissa, Saksassa, Ranskassa tai Venäjällä ole poliittisen todellisuuden tuntemuksen kannalta kuitenkaan vielä riittävä, että tunnetaan säädöstekstit. Kuitenkin juuri säädöstekstien tuntemus on tärkeä ehto niiden maiden poliittisen todellisuuden ymmärtämisen kannalta. Juuri tästä syystä korostetaan, edesmenneen S.E. Finerin jalanjäljissä, säädöstekstien tuntemuksen merkitystä, sillä vaikka tekstin tulkinnoista oltaisiinkin eri mieltä, niin erimielisyyden kohteena on kuitenkin sama(t) normiformulaatio(t).

Eri maiden valtiosäännöt ja perustuslait näyttävät säädöstekstien ydinosaan poikkeavan toisistaan huomattavasti, minkä vuoksi niiden vertailevan tarkastelun katsotaan olevan tarpeen, jotta eri valtiosääntöjen ominaispiirteet nousevat esiin. Tarkasteltavia kriteerejä, joiden avulla piirteiden ajatellaan näkyvän, ovat voimaantumiseen ja valtiosäännön muuttamiseen liittyvät proseduraaliset seikat, valtiosääntöasiakirjojen yleiset piirteet, kysymys valtiomuodosta, hallintakulttuuri, lainkäyttövallan organisointi, kysymys hätätilaolueudesta, ulkopolitiittisen vallan organisointi sekä ihmis- ja perusoikeudet.

Voimaantumaloon liittyvän mielenkiinnon kohteena on erityisesti se, millä tavoin ja millaisen poliittisen prosessin seurauksena kukin valtiosääntö/perustuslaki on tullut voimaan. Valtiosäännön muuttamisessa on kysymys *pouvoir constituant* problematiikasta eli siitä, miten valtiosääntöä voidaan muuttaa sen itsensä määrittelemällä tavalla. Yleisten piirteiden tarkastelu juuttuu lähinnä tarkasteltavien valtiosääntöjen ulkoiseen deskriptioon. Pääkriteerinä ovat valtiosäännön ulkoiseen muotoon liittyvät seikat, joista keskeisin on valtiosäännön tekstuaalinen laajuus. Kysymys valtiomuodosta rajoittuu lähinnä liittovaltion ja yhtenäisvaltion toisistaan erottamiseen. Hallintakulttuuriin tai hallitsemiseen liittyvän tarkastelun ydinkysymys on valtiollisen johtajan valtiosääntöinen asema ja sen toteutuminen kunkin maan omassa poliittisessa kulttuurissa. Lainkäyt-

tövallan organisointia koskeva osuus keskittyy valtiosäännönmukaisuuden valvontaan ja tapaan, jolla se on organisoitu, eli onko kyseessä preventiivinen vai repressiivinen normikontrolli ja perustuuko se tuomioistuintimenettelyn vaiko jonkun muun, kuten esimerkiksi poliittisen menettelyn, varaan.

Hätätilaoikeutta koskeva osuus esittelee eri valtiosääntöjen hätätilaoikeutta koskevat valtiosääntöiset järjestelyt (mikäli niitä on) eli ne ehdot, jotka määrittelevät, milloin ja miten perusoikeuksia voidaan rajoittaa ja mikä elin voi poikkeusvaltuuksia käyttää. Ulkopoliittista valtaa ja ulkosuhteita koskeva osuus kirjaa lyhyesti eri maiden ulkopoliittista johtajuutta koskevat säännökset sekä kansainvälisiä sopimuksia koskevat ratifiointimenettelyt. Yleisiin valtiosääntökysymyksiin keskittyvän luvun viimeisenä tarkasteltavissa ihmis- ja perusoikeuksissa kuvataan suppeasti tarkasteltavien valtiosääntöjen keskeiset asiaa koskevat säännökset ja periaatteet. Yleisiä kysymyksiä käsittelevän luvun mielenkiintoisinta antia on EU:n perussopimusten sijoittaminen vertailevaan asetelmaan kansallisvaltioiden valtiosääntöjen kanssa. Selvänä puutteena on pidettävä sitä, että Isoa-Britanniaa ei ole onnistuttu sijoittamaan yleisten kysymysten kohdalla moneenkaan kohtaan kovin onnistuneesti. Kirjoittajat ovat hieman antaneet periksi sen tosiasian edessä, että kodifioimatonta valtiosääntöä on vaikea vertailla kirjoitettujen valtiosääntöjen kanssa, ainakaan kovin täsmällisesti.

Valtiosääntöjen tekstejä ja Isoa-Britanniaa koskeva tarkastelu kehoitetaan aloittamaan *last thoughts* -tyyppisen muistutuksen kera, sillä yksikään valtiosääntö ei sellaisenaan kuvaa poliittista todellisuutta, vaan jokainen säädöskokonaisuus toimii tavanomaisen oikeuden, valtiosääntöisen tapaoikeuden, valtiosääntöä koskevien oikeustapausten ja kompromissien muodostamassa ympäristössä. Itse säädöstekstejä koskevien jaksojen tarkempi tarkastelu on tässä yhteydessä tarpeetonta, mutta yleiskuva kannattaa ehkä esittää. Isoa-Britanniaa koskeva osuus on kyhätty kokoon brittiläisen valtiosäännön arvovaltaisten tulkitsijoiden kirjoituksista (esimerkiksi William Blackstone ja A.V. Dicey), parlamentin valtiosääntöisiä kysymyksiä koskevasta säädöksistä (*Parliament Acts*) sekä brittiläisen ja eurooppaoikeuden maan valtiosääntöä muokanneista oikeustapauksista (*case law*). Yhdysvaltoja koskevasta säädösoosuudesta löytyy vuoden 1787 valtiosääntö siihen tehtyine lisäyksineen (viimeisin lisätty artikla XXVII vuonna 1992). Saksaa koskeva osuus koostuu vuoden 1949 perustuslaista siihen tehtyine lisäyksineen ja muutoksineen. Ranskaa koskevassa osuudessa sijaitsevat ihmis- ja kansalaisoikeuksien julistus vuodelta 1789, vuoden 1946 perustuslain juhlallinen esipuhe ja vuoden 1958 perustuslaki siihen tehtyine muutoksineen ja lisäyksineen, joista keskeisimpänä kannattaa erikseen mainita vuonna 1992 lisätty Euroopan yhteisöä ja unionia koskeva luku (Title XV). Venäjää koskeva säädöstekstiosuus koostuu Venäjän vuoden 1993 perustuslaista. EU:n valtiosääntöisinä asiakirjoina esitetään suppei-

na versioina Euroopan ihmisoikeussopimus (1950), Rooman sopimus (1957) ja Maastrichtin sopimus (1992). Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukanaolo ihmetyttää hieman, sillä se koskee myös muita kuin EU:n jäsenvaltioita. Ratkaisu perustellaan hieman varauksellisesti sillä, että vaikka EU:lla ei ole omaa *Bill of Rights* -asiakirjaa, se nojaa muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

Kirjan loppuun on sijoitettu kaksi hakemistoa, joista jälkimmäinen on klassinen aakkosellinen sanahakemisto. Ensimmäinen hakemisto on sen sijaan analyttinen, ja siihen sisältyy teoksen komparatiivinen ydin. Teoksessa tarkasteltujen valtiosääntöjen erilaisesta juridis-teknisestä luonteesta johtuen analyttisen hakemiston tekeminen (ja ymmärtäminen) saattaa tuottaa hieman vaikeuksia; kovin eriaineksista materiaalia on luonnollisesti vaikea systematisoida samaan vertailevaan asetelmaan.

Kirja on komparatistille hyödyllinen apuväline sisältäessään ajantasaiset säännöstekstit, minkä lisäksi se on epäilemättä hyödyllistä luettavaa sekä valtio-opin että valtiosääntöoikeuden opiskelijalle. Kirjan rakenne ei ole kuitenkaan mielestäni täysin onnistunut. Lukijan kannalta olisi huomattavasti järkevämpää purkaa kirjan loppuun sijoitettu analyttinen hakemisto pienemmiksi taulukoiksi yleisiä kysymyksiä koskevan jakson lomaan. Teknisesti mahdoton ei varmaankaan olisi ollut ratkaisu, jossa valtiosääntöasiakirjojen alkuun olisi sijoitettu myös lyhyet historiikit ja tuoreet bibliografiat keskeisimmistä maakohtaisista teoksista ja artikkeleista. Saattaa olla, että *Comparing Constitutions* -tipuu käsikirjan ja varsinaisen valtiosääntövertailun väliselle harmaalle alueelle, koska komparatiivinen ja yleisiä kysymyksiä koskeva osuus jää sittenkin hieman suppeaksi. Eri maiden valtiosääntöjä koskevaa kirjallisuutta on kyllä olemassa ja käsikirjana teos ei pärjää Albert P. Blausteinin ja Gisbert H. Flanzin toimittamalle *Constitutions of the Countries of the World* (Oceana Publications, 1971-) mammutille. Tosin jokainen internetin www -sivuilla surffaillut tietää, että Blausteinin ja Gisbertin käsikirjan fyysisesti hankala laajuus ja heikko saatavuus korjautuneen tulevaisuudessa sähköisessä tietoverkossa, josta on helppo imuroida tarvitsemansa ajantasaiset valtiosääntötekstit. Silloin tällaisten kirjojen tarve pienenee vielä nykyisestään.

JAAKKO HUSA